

ЁШЛАРНИНГ КИТОБ МУТОЛААСИ ВА КИТОБХОНЛИК МАДАНИЯТИНИ ОШИРИШ ҒОЯВИЙ-МАФКУРАВИЙ ТАЪЛИМ- ТАРБИЯНИНГ САМАРАДОРЛИГИНИ ЮКСАЛТИРИШ ВОСИТАСИ

Худжакулова Феруза Рахматовна
НавДПИ ўқитувчиси

Аннотация: Ушбу мақолада Ўзбекистон тараққиётининг янги босқичида жамият ҳаётида юз бераётган воқеа, ҳодиса ва жараёнларнинг мазмун-моҳиятини таҳлил қилиш асосида ўқувчи-талаба ёшларнинг миллий мафкуравий онгини шакллантиришда китоб мутолааси ва китобхонлик маданиятини оширишдан иборат.

Аннотация: Данная статья направлена на повышение культуры чтения и чтения в формировании национального мировоззренческого сознания учащихся на основе анализа содержания событий, явлений и процессов в обществе на новом этапе развития Узбекистана.

Annotation: This article is aimed at improving the culture of reading and reading in the formation of the national ideological consciousness of students based on the analysis of the content of events, happenings and processes in society at a new stage of development of Uzbekistan.

Kalit so'zlar: Маданият, жамият, китобхонлик, ғоя, мафкура, таълим-тарбия.

Ключевые слова Культура, общество, чтение, идеи, идеология, образование, воспитание.

Keywords: Culture, society, reading, ideas, ideology, education.

Янгиланаётган Ўзбекистон шароитида мафкуравий онгини шакллантириш ва юксалтиришдан кўзланган мақсад Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёев тақидлаганидек: ”Миллий тикланишдан –миллий юксалиш сари” деган дастурий ғоя асосида, ёшларни она юртга садоқат руҳида тарбиялаш, уларда ташаббускорлик, фидойилик, ахлоқий фазилатларни шакллантириш”¹ дан иборатдир.

Одамзод пайдо бўлибдики, у доимо ўзини ўраб турган борлиқнинг сир-асрорларини билишга ўриниб келмоқда. Шу аснода тўплаган барча билимларини жамлаб, китоб ҳолига келтирган ҳолда аждодлардан авлодларга етказиб

¹Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга мурожаатномаси. 2020 йил 24 январь.// *Мирзиёев Ш.М.* Миллий тикланишдан–миллий юксалиш сари. 4-жилд. – Тошкент: “ Ўзбекистон” НМИУ,2020. – Б.35.

бермоқда. Шу нуқтаи назардан қараганда китоб – бу маънавий сарчасмаси, билимлар хазинасидир. Китобсиз – илм, илмсиз – китоб бўлмайди.

Китоб мутолааси ва китобхонлик маданиятини ошириш – давр талаби. Бугунги кунда мамлакатимизда 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси асосида барча соҳа ва тармоқларда улкан ўзгаришлар амалга оширилмоқда. Бу борада жамият ҳаётида эзгу кадрият ва анъаналарни чуқур қарор топтиришга, хусусан, халқимиз, айниқса, ёш авлоднинг маънавий интеллектуал салоҳияти, онгу тафаккури ва дунёқарашини юксалтиришда, она Ватани ва халқига муҳаббат ва садоқат туйғуси билан яшайдиган баркамол шахсни тарбиялашда беқиёс аҳамиятга эга бўлган китобхонлик маданиятини оширишга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Бунга сабаб ҳозирги кунда ёшларимизнинг китобхонлик маданиятини шакллантириш ва ривожлантиришнинг миллий ғоя ва мафқурани уларнинг қалби ва онгига сингдириш борасида ўрни ҳақида мамлакатимиз Президенти Ш.М. Мирзиёев “Инсон маънавий оламини бойитишда улкан таъсирга эга бўлган китоб ҳақида сўз очилган экан, шу билан боғлиқ муҳим бир масалага эътиборингизни қаратмоқчиман. Яъни, бугунги кунда жамиятимизда китобхонлик даражаси қандай? У бизни қониқтирадими? Ким кейинги пайтда қайси китобни ўқиди, фарзандимизга қандай китоб олиб бердик? Афсуски, кўп ҳолларда бу саволларга ижобий жавоб беришимиз қийин.

Одамларнинг онгу тафаккури, дунёқарашини ўзгартириш, маънавий савиясини юксалтириш ҳақида кўп гапирамиз. Лекин бу борада энг оддий ва айти пайтда энг таъсирчан восита - бу китоб эмасми? Мен шунга аминманки, китобсиз тараққиётга, юксак маънавиятга эришиб бўлмайди. Китоб ўқимаган одамнинг ҳам, миллатнинг ҳам келажаги йўқ. Албатта, ҳозирги вақтда ахборот-коммуникация соҳаси шиддат билан ривожланмоқда. Телевидение, радио, интернет, компьютер, мобиль телефон кундалик ҳаётимиздан чуқур жой олмоқда. Биз ана шу имкониятлардан самарали фойдаланиб, мамлакатимизда ёшларнинг китоб ўқишга бўлган қизиқишини кучайтириш, аҳолининг китобхонлик савиясини янада оширишга алоҳида эътибор қаратишимиз лозим. Таълим-тарбия муассасалари, орган ва ташкилотлар, меҳнат жамоаларида шу масала бўйича турли танлов, фестивал ва акциялар, китоб байрамларини ташкил этишимиз керак. Мавжуд ахборот-ресурс марказларини бойитиш, кутубхоналар йўқ жойларда уларни ташкил этишимиз лозим. Ота-боболаримиздан қолган яхши анъаналарни давом эттириб, навоийхонлик, бобурхонлик, машрабхонлик кечалари ўтказсак, керак бўлса, бадий асрларни телевидение орқали ўқитишни йўлга қўйсак мақсадга мувофиқ. Энг муҳими, фарзандларимизни ёшлик чоғидан китобга меҳр қўйиш, мустақил фикр юритиш, мураккаб ҳаётий вазиятларда

тўғри жавоб топиш кўникмасини шакллантириш, бунинг учун тегишли ташкилий ишларни амалга оширишимиз даркор, – деган эди.

2017 йил 13 сентябрда — Китоб маҳсулотларини нашр этиш ва тарқатиш тизимини ривожлантириш, китоб мутолааси ва китобхонлик маданиятини ошириш ҳамда тарғиб қилиш бўйича комплекс чора-тадбирлар дастури тўғрисида қарор қабул қилди. Мазкур қарорда аҳолининг китоб мутолаасини ошириш, ёшларнинг китобхонлик маданиятини шакллантириш ва ривожлантириш бўйича куйидаги устувор йўналишлар ва уларни амалга ошириш бўйича чора-тадбирлар дастури белгилаб берилди. Булар: халқимиз, аввало, ёшларнинг маънавий-маърифий, бадиий-эстетик талабларига жавоб берадиган китобларни юксак сифат билан чоп этиш; жойларга, таълим муассасаларига вақтида ва мақбул нархларда етказиб бериш; миллий ва жаҳон адабиётининг энг сара намуналарини таржима қилиш; фарзандларимизда болаликдан бошлаб китоб, жумладан, электрон китоб ўқиш кўникмасини шакллантириш асосида аҳолининг мутолаа маданиятини юксалтириш мақсадида: ижтимоий аҳамиятга эга бўлган китобларни, айниқса, болаларга мўлжалланган адабиётларни чоп этишни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш; адабий-бадиий, ўқув-услубий, илмий-назарий, илмий-оммабоп ва кўргазмали адабиётларни чоп этиш ва тарқатиш тизимини такомиллаштириш, ихтисослаштирилган китоб дўконлари фаолиятини ривожлантириш китоб тарқатиш тизимини янада ривожлантириш ва китоб маҳсулотларининг нархини шакллантириш ва сотиш бўйича аниқ механизмларни ишлаб чиқиш чораларини белгилаш; таълим муассасалари ахборот-ресурс марказларининг кутубхона фондлари, кутубхоналар, ташкилот ва муассасаларнинг маънавий хоналарини ўқув-услубий, техник адабиётлар, адабий-бадиий, маърифий ва илмий-оммабоп китоблар билан бойитиш; мазмунан саёз, миллий маънавият ва кадрларимизга, ахлоқ меъёрларига мос келмайдиган, ёшлар тарбиясига салбий таъсир кўрсатиши мумкин бўлган адабиётларни тайёрлаш, босиб чиқариш ва тарқатишнинг олдини олиш чораларини кўриш; китоб мутолааси ва китобхонлик маданиятини оширишга доир тарғибот ишларини тизимли ва самарали ташкил этиш ва бу борада китобхонлар, кутубхоначи ва тарғиботчилар ўртасида —Энг китобхон мактаб, —Энг китобхон маҳалла, —Энг китобхон оила, —Энг фаол кутубхоначи каби кўрик-танловларнинг саралаш ва республика босқичларини юқори савияда ўтказишни йўлга қўйиш каби вазифаларни амалда бажаришдан иборат.

Ёшларни миллий ғоя ва мафкура руҳида тарбиялашда, уларнинг китобхонлик маданиятини шакллантириш ва ривожлантириш муҳим аҳамият касб этади. Бунда ёшларнинг китобхонлик маданияти деб иқтидорли шахслар, олимлар жамоаси томонидан табиат, жамият, инсоннинг ахлоқий ва эстетик

оламини теран ўрганиш асосида ёзилган илмий-техникавий, сиёсий-ҳуқуқий, ижтимоий-иқтисодий, ахлоқий ва эстетик адабиётларни узлуксиз тарзда ўқиб бориш, уларни мантиқан таҳлил қилиш, ўзига тегишли хулосалар чиқариб олиш, илҳомлантириш, зақлантириш хусусиятларига эга бўлган зарурий китобларини ўқиш асосида ўзининг қандай миллат вакилларининг фарзанди эканлигини англашга қаратилган тизимли амалий хатти-ҳаракатларга айтилади. Ёшларнинг китобхонлик маданияти шакллантириш ва ривожлантириш чора-тадбирлар жумласига қуйидагилар киради: авлодлардан аجدодларга ўтиб келаётган чуқур ҳаётий мазмунга эга бўлган китобларни топиш, айниқса мафкуравий парокандаликнинг, ғоявий мутаассибликнинг олдини олиш ва бузгунчи ғояларга зарба берувчи китобларни мунтазам равишда ўқиб бориш; ҳозирги кунда ёзилган илмий-техникавий китобларни ўқиб, улардан амалиётда фойдаланиш режаларини тузиш; ижтимоий-иқтисодий ҳаётга оид китобларни ўқитиш, шу асосда ўзи яшаётган маҳалла, туман, вилоят мамлакатдаги маънавий-мафкуравий вазиятга баҳо бериш; сиёсий-ҳуқуқий адабиётларни ўқитиш заминиде жаҳонда юз бераётган сиёсий воқеаларнинг мағзини чақиш, ҳуқуқшунослик ва қонун ижодкорлигида юз бераётган ўзгаришлардан тезликда хабардор бўлишини таъминлаш; бадий, ахлоқий ва эстетик адабиётларни ўқиш асносида, ҳар бир ёшнинг қалбида адолат ва она-Ватанга бўлган ҳис-туйғусини ўстириш; ўрганиш лозим деб топилган китоблар асосида аҳоли, айниқса тарбияси оғир бўлган ёшлар ўртасида китобхонлик кечаларини ўтказиш ишларини ташкил этиш; савияси паст, миллий ғоя ва мафкурамизга зид бўлган китобларнинг аҳоли орасида тарқалиб кетмаслигининг олдини олиш ва шу кабилар киради. Демак, китоб ўқиш одамнинг ақлий салоҳиятини ривожлантириб, жамиятда юз бераётган мафкуравий жараёнлар ичидан оқини оққа, қорасини-қорага ажратиш имконини беради ва шу асосда ёшларининг мафкуравий иммунитетини шакллантириш ва ривожлантириш лозим.

Хулоса ўрнида шуни айтиш мумкинки, китоб – бу илм сарчашмаси, маънавият хазинасидир. Китоб ўқимаган одамда ахлоқийлик ва гўзалликни, адолатни ҳис этиб шавқ-завқ билан яшашдан дарак ҳам бўлмайди. Айниқса, халқни бунёдкорлик йўлида ахлоқий-маънавий, эстетик жиҳатдан тарбиялаш мақсадида ёзилган китобларни нашр қилдиришга тўсқинлик қилган мансабдор шахс – маънавий жиҳатдан ожиз, кўрлик ва карлик балосига йўлиққан одамдир, олиму-фозилларнинг қарғишига учраган кимсадир.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга мурожаатномаси. 2020 йил 24 январь.
2. Мирзиёев Ш.М. Миллий тикланишдан – миллий юксалиш сари. 4-жилд. – Тошкент: “ Ўзбекистон” НМИУ, 2020. – Б.35.